

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

INTERACTIVE TRAINING AS A BASIS FOR EFFECTIVE TRAINING OF A MODERN MILITARY

Досвід відбиття російської агресії переконливо довів, що єдиним гарантом суверенітету та територіальної цілісності держави є могутні Збройні Сили. Дії українських воїнів на полі бою за вісім місяців боротьби з ворогом отримали високу оцінку українського народу та всієї демократичної світової спільноти. Перемогу ми здобуємо завдяки ефективним управлінським рішенням, вмільм діям військовослужбовців із застосування військової техніки та озброєння, патріотизму, високим морально-бойовим та психологічним якостям, прояву найкращих рис характеру захисника держави та мотивації воїнів.

Подальше зміцнення та розбудова Збройних Сил України вимагає від української держави концентрації зусиль на інтенсивній та, водночас, ефективній підготовці професійних військовослужбовців. Адже, практика проведення АТО, ООС та бойових дій в ході відбиття повномасштабного російського вторгнення є наочним прикладом для потреби нагального удосконалення напрямів підготовки та виховання сучасного воїна, якому буде під силу подолання труднощів, пов'язаних як із виконанням бойових завдань у ході війни, так і удосконалення його виховного ідеалу, в основі якого містяться найголовніші якості оборонця України – «Патріотизм», «Честь», «Відвага». Тож, саме ці професійні і моральні вартості, поставлені реаліями сьогодення перед сучасним військовослужбовцем, окреслили чимало питань і проблем щодо удосконалення процесу військового навчання, виховання та освіти.

У статті обґрунтовано представлена необхідність застосування інтерактивних методів і форм навчання як основи ефективної дії військового педагога під час теоретично-практичної підготовки воїна Збройних Сил України, оснащення його новітніми знаннями для захисту суверенітету держави та ведення бою у сучасних умовах військових конфліктів. Приклади інтерактивності навчання та застосування їх у навчально-виховному процесі розглядаються у контексті їхньої навчально-дидактичної та виховної апробації, а тому несуть у собі вартісне практичне застосування. Пропонується ряд новітніх прикладів інтерактивного навчання та новаторських підходів до використання у підготовці військовослужбовців вже відомих прийомів інтерактивності, що сприяє подальшому розвитку та удосконаленню військової дидактики та виховання.

Ключові слова: інтерактивність, курсант, військовослужбовець, навчальний процес, сучасний воїн, метод, форма, гра, приклад, показ, демонстрація, наочність.

The experience of repelling russian aggression convincingly proved that the powerful Armed Forces is the only guarantor of the sovereignty and territorial integrity of the state. The actions of Ukrainian soldiers on the battlefield during eight months of fighting the enemy were highly appreciated by the Ukrainian people and the entire democratic world community. We win thanks to effective management decisions, skillful actions of military personnel in the use of military equipment and weapons, patriotism, high moral and combative and psychological qualities, manifestation of the best character traits of the defender of the state and soldiers' motivation.

Further strengthening and development of the Armed Forces of Ukraine requires the Ukrainian state to concentrate efforts on intensive and effective training of professional military personnel, at the same time. The practice of anti-terrorist operation, operation of the united forces and military operations while repelling a full-scale russian invasion is a clear example of the need for urgent improvement in the areas of training and education of a modern soldier. Such a soldier will be able to overcome the difficulties associated with both the execution of combat tasks during the war and the improvement of his educational ideal, which is based on the most important qualities of a defender of Ukraine - "Patriotism", "Honor", "Courage". Therefore, it is precisely these professional and moral values, set by today's realities before the modern military serviceman, which have outlined many questions and problems regarding the improvement of the process of military training, upbringing and education.

The article substantiates the need to use interactive methods and forms of training as a basis for effective military teacher' action during the theoretical and practical training of the Armed Forces of Ukraine soldier', equipping him with the latest knowledge to protect state sovereignty and fight in modern military conflicts. Examples of interactivity of teaching and their application in the educational process are considered in the context of their educational and didactic testing, and therefore have a valuable practical usage. A number of the latest examples of interactive training and innovative approaches to the use of already known interactivity techniques in the servicemen' training are offered, which contributes to the further development and improvement of military didactics and education.

Key words: interactivity, cadet, serviceman, educational process, modern warrior, method, form, game, example, demonstration, demonstration, clarity.

УДК 37.012

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.1.14>

Береза Р.П.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ

Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана
Петра Сагайдачного

Герус О.П.,

ст. викладач кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ

Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана
Петра Сагайдачного

Годованський О.О.,

ст. викладач кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ

Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана
Петра Сагайдачного

Постановка проблеми. Пошук та впровадження у педагогічну практику нових сучасних форм, методів та принципів навчання сьогодні важко уявити без застосування інтерактивних підходів у підготовці та вихованні майбутнього

фахівця. Нехтування або ж не достатнє застосування інтерактивності в процесі вивчення військових дисциплін призводить до суттєвого зниження ефективності навчання, виховання та освіти сучасного військовослужбовця Збройних Сил України.

Запропоновані нами до розгляду різновиди інтерактивного навчання є лише частиною із переліку тих, які можуть бути впроваджені у процес вивчення деяких військових дисциплін у закладах вищої освіти Міністерства оборони України. Багаторічний досвід роботи у цих закладах переконливо показує, що запровадження інтерактивності у навчальний процес, у значній мірі, а особливо, в епоху бурхливого розвитку та вдосконалення навчального програмування, а також науково-технічного прогресу, в цілому, все ширше входить у науково-педагогічний простір сьогодення. А тому, проблема застосування в удосконаленому вигляді інтерактивності навчання та впровадження у педагогічну практику її нових форм є реальною необхідною, що вимагає від сучасного військового педагога нових підходів, зокрема, у вихованні та дидактиці військової педагогіки.

Аналіз основних досліджень. За новітній період розвитку дидактики викладання, зокрема, військових дисциплін та виховання майбутніх офіцерів сучасними вченими, дослідниками та педагогами-практиками було запропоновано чимало праць, розробок та методичних рекомендацій, метою яких стало намагання якомога повніше описати різновиди застосування інтерактивності у педагогіці.

Так, розгляду, опису та вивченню широкого спектру інтерактивних методів та форм значну увагу приділяли О.М. Ковальова, Н.А. Сафаргаліна-Корнілова, Н.М. Герасимчук, О.А. Кочубей [2], О.І. Пометун, Л.В. Пироженко [8], та цілий ряд інших дослідників. Зокрема, інтерактивність у розвитку соціальних навичок людини стала предметом дослідження Т.В. Воронцової та В.С. Пономаренка [3]. Значну увагу інтерактивності як формату вирівнювання соціальних проблем приділяв відомий бразильський педагог Пауло Фрейре [9]. Ми ж пропонуємо розгляд цілого спектру засобів інтерактивного навчання, який є недостатньо описаним у теорії та методології, зокрема, військової педагогіки, а тому, вважаємо, що наше дослідження слугуватиме удосконаленню процесу вивчення військових дисциплін. Зазначимо, що ґрунтовно дослідженням інтерактивних технологій, зокрема, у процесі підготовки військовослужбовців, серед інших, займалися В.В. Ягупов [10], Е.П. Дуб [5], М.І. Нецадим [7], І.В. Біжан [1].

У цій статті нами запропоновано розгляд цілого спектру методів та форм інтерактивного навчання та виховання, які є недостатньо описаними у теорії та методології, зокрема, військової педагогіки, а тому, вважаємо, що наше дослідження слугуватиме удосконаленню процесу вивчення військових дисциплін.

Мета дослідження – активізувати увагу на застосуванні інтерактивних методів та форм, як одного із дієвих засобів у навчанні та вихованні

сучасного воїна Збройних Сил України. Роз'яснити практичну доцільність їхнього використання у роботі військового педагога з метою досягнення більш ефективного засвоєння знань, умінь та навичок курсантами під час навчання. Дослідження охоплює ряд прикладів навчально-виховної інтерактивності, які набули широкого застосування у викладанні військових дисциплін. В статті висвітлюються аспекти сприяння інтерактивності в удосконаленні військового професіоналізму курсантів та розвитку у них креативності, критичного мислення та аналітичного сприйняття.

Мета статті – розглянути різновиди форм, методів та прийомів практичного застосування інтерактивного навчання та виховання, як одного із найдієвіших способів підвищення мотивації у вивченні курсантами військових дисциплін та створення простору зацікавлення, пізнання та ефективного засвоєння ними навчально-виховного матеріалу. У дослідженні подано ряд різновидів навчально-виховної інтерактивності з описом змісту та методики їхнього застосування під час проведення навчальних занять. Запропоновано розгляд різновидів засобів, методів та форм інтерактивності, як критерію зацікавлення суб'єктів навчання предметом викладання навчальних дисциплін та формування у курсантів міцних знань, як однієї із передумов ефективною підготовки сучасного воїна.

Виклад основного матеріалу.

Інтерактивні методи навчання, хоч і отримали за останній час суттєвого і різностороннього дослідження, рівно ж, як і впровадження у педагогічну практику, зокрема, в цивільних навчальних закладах, проте, у військових навчальних дисциплінах, на практиці, знаходять не таке вже широке застосування. Як підтвердження цьому, зазначимо, що, скажімо, у відомому «Педагогічному словнику» С. У. Гончаренка визначення інтерактивних методів у педагогіці узагалі відсутні. І тільки в наукових працях та дослідженнях, починаючи із 2000 року, цим методам приділяється належна увага.

Думки, твердження та висновки, подані нами у цій статті, ґрунтуються, виключно, на педагогічній практиці, в якій саме методика інтерактивності здобула найпомітніше схвалення серед курсантів і становить вагомий якісний результат під час контрольних заходів у ході перевірки набутих ними знань.

У своїх поглядах на цю проблему ми є солідарними із твердженням сучасного бразильського педагога Пауло Фрейре, котрий вважає, що у педагогіці сьогодення слід відійти від норм і правил педагогічного процесу, який вже віддавна склався у класичній педагогіці і в якому учень асоціюється із банком, який слід наповнити знаннями, а педагог – із банкіром, який за усіляку ціну має наповнити цей банк знаннями [9]. До цього судження додамо, що, переслідуючи мету сучасного ефективного

навчання, зокрема, військовий педагог повинен заохотити курсанта перетворитися із пасивного слухача навчального матеріалу в активного його творця, інтерпретатора, винахідника і реалізатора-практика.

Відомо, що у навчальних методах, ще у недавньому минулому, домінували, так звані, «пасивні методи», під час застосування яких, головною постаттю у навчальній аудиторії був, виключно, педагог, а слухачька аудиторія при цьому, зазвичай, виступала в ролі слухняного об'єкта навчального процесу, до завдань якої входило безпомилкове нотування, запис і фіксація усього, про що веде мову саме цей головний фігурант навчання (педагог). Ніхто не заперечує застосування у педагогічній роботі цього методу і сьогодні. Адже, зокрема, у викладанні цілого ряду військових дисциплін даний метод і досі є, правдиво, незамінним. Втім, зізнаймося, що сьогодні, у час швидкого розвитку інформаційно-навчальних та інтернет-технологій частка пасивних методів навчання суттєво звузилася.

Тому, у протиположності «пасивним методам» навчання яскраво постали, так звані, «активні методи». І якщо перші («пасивні») в організації навчання виступають більш схильними до авторитаризму зі сторони викладача, то другі («активні»), є, швидше, ознакою демократичної взаємодії, що складається під час проведення занять між педагогом і слухачами. Адже саме застосування педагогом «активних методів» навчання, в буквальному розумінні цього поняття, стає запорукою дослівного «витагування» курсанта із пасивного середовища сприйняття навчального матеріалу та перетворення його на активного, поряд з педагогом, учасника навчального процесу.

І вже точно, «інтерактивні методи навчання» щораз переконливіше стають запорукою створення принципово новітнього простору в організації навчання, під час адаптації якого педагог та курсант нерідко опиняються в рівних помірках себе умовах. Їх спілкування під час занять трансформуються з монологу на діалог, а форми бесіди, дискусії, обговорення, полеміки тощо створюють в аудиторії мікроклімат справжнього плюралізму думок, відвертість висловлювань яких має на меті пошук істини, відповідей на найскладніші питання, слугує вирішенню виникаючих проблем, а тому, це спілкування розглядається крізь спектр толерантності, поваги і взаємоповаги до позиції і тверджень кожного із курсантів.

У цьому сенсі нам імпонує думка військового педагога О.С. Капінуса, котрий вважає активність курсанта під час занять «характерною рисою та умовою існування і розвитку особистості, що виражає сутність суб'єкта, джерелом якої є потреби, інтереси, переконання, почуття та настанови». [6, с. 219]. Адже на незаперечну педагогічну

аксіому перетворилися дослідження про те, що найнижча результативність у процесі навчання досягається педагогом саме під час застосування ним методів, скерованих на слухове, зорове або ж демонстраційне сприйняття його учнями навчального матеріалу (в загальній сукупності, приблизно – 30-35%). Дещо більше – 30% продуктивності у сприйнятті навчального матеріалу курсантами переймає на себе метод демонстрації. У порівнянні, інтерактивні методи, за нашими спостереженнями, сягають близько 50% ефективності у засвоєнні навчального матеріалу. Особливо це простежується, скажімо, під час застосування на практиці таких форм, як групова бесіда, диспут, дискусія або ж активне обговорення певної навчальної проблеми.

Ще більший відсоток у засвоєнні нового матеріалу переймають на себе практичні вправи воїнів (приблизно – 75%), у ході виконання яких курсанти перетворюються на своєрідних полівекторних виконавців, у слуховій, зоровій та м'язовій пам'яті котрих навчальні теми набувають змісту синтезованого сприйняття та засвоєння.

А, попри це, беззаперечним лідером серед усіх форм застосування інтерактивних методів навчання у нашій військовій педагогічній практиці набули методи, названі нами – «дзеркального навчання» та «активного відтворення набутих знань». Частка цих двох методів, порівняно з іншими, є найбільш вагомою і становить майже 90%.

Отже, застосовуючи метод «дзеркального навчання», після пояснень та роз'яснень певної навчальної теми ми надаємо можливість курсантові самому, на певний час, стати за викладацьку трибуну і перетворитися на справжнього військового педагога, завданням для якого є пояснення однокласникам щойно прослуханої з вуст викладача теми. При застосуванні цього методу ми, водночас, вирішуємо кілька надважливих завдань:

1. Пересвідчуємося у засвоєнні курсантом педагогом правильності основних понять та визначень щойно розглянутого матеріалу.
2. Застосовуючи прийом зміни дійових осіб навчального процесу, ми поживляємо інтерес аудиторії.
3. Побічно застосовуємо повторення щойно прослуханого курсантами матеріалу, яке, на цей раз, відбувається зусиллями самого суб'єкта навчання.
4. Маємо змогу проаналізувати ефективність засвоєння курсантами навчального матеріалу.
5. І це є, насправді, надважливим – виховуємо у курсантів педагогічні, ораторські, культурно-мовленнєві, поведінкові навички, які неодмінно стануть йому в пригоді у майбутній професійній діяльності.

Стосовно ж застосування другого наведеного нами вище методу – «активного відтворення

набутих знань», то у ньому ми передбачаємо, передусім, переконання у засвоєнні курсантами практичних навичок, позаяк, у нашій роботі цей метод найчастіше застосовується при проведенні військових тренувань, імітації військових дій, військових іграх тощо. Адже, застосовуючи даний метод, визначений курсант тимчасово перетворюється на тренера, командира, організатора, на якого покладається певний перелік завдань та обов'язків, пов'язаних із вирішенням певного тренувального завдання, приступивши до виконання якого, курсант перед своїми товаришами демонструє як особистісний рівень засвоєння ним теоретичних знань, так і вправність застосування набутих знань на практиці. Основний акцент у застосуванні даного методу повинен ставитися на його ключовому понятті – «активне відтворення», що спонукає курсанта-лідера у даному завданні діяти оперативно, рішуче та приймати правильні рішення, без жодних зволікань. Погодьмося, що усе це і є тими логічними вимогами, яким повинен слідувати сучасний воїн – потенційний учасник активних бойових дій.

Зрозуміло, що в основі реалізації на практиці навчання курсантів зазначених вище методів, повинні лежати домінанти, якими керується педагог у своїй роботі. У даному дослідженні ми окреслимо саме ті принципи, які, на нашу думку, є найбільш дієвими і сприяють максимально ефективному засвоєнню навчального матеріалу курсантами.

Отож, до найбільш застосованих нами принципів відносимо:

1. Принцип особистісної та групової ініціативи. Завдяки дотриманню цього принципу досягається активна зацікавленість як кожного курсанта, зокрема, так і усієї групи, в цілому, у виборі формату проведення заняття, а відтак, підготовка навчальних тем надходить не одноосібно від викладача, а з ініціативи суб'єкт-об'єктної складової навчального процесу.

2. Принцип міжособистісної активності. Дотримання цього принципу забезпечує дієвий обмін, розвиток та швидкісне поширення основ, понять та визначень між усіма учасниками навчального процесу, а тому перетворює засвоєння навчального матеріалу на рівноправну, за своїм змістом, дію, під час якої кожен курсант набуває значимості важливого інформаційного суб'єкта, наділеного рівними з усіма іншими можливостями щодо відстоювання власних поглядів правом на пояснення та роз'яснення будь-якої частини нового навчального матеріалу.

3. Принцип проб і помилок. Його застосування ґрунтується на можливості курсантів висувати власні гіпотези, припущення та ідеї щодо вирішення найскладніших понять у вивченні нової теми. Відсутність страху перед помилкою, яка

у ході заняття врегульовується педагогом, відкриває перед курсантом широкі можливості до реалізації ним своєї позиції, поглядів, суджень тощо та утвердження переконаності у логіці та праведності у відстоюванні власних думок.

4. Принцип відкритості. Дотримання цього принципу забезпечить свободу висловлювання кожного із учасників навчального процесу. А, разом із цим, виховуватиме у курсантів толерантність у сприйнятті або ж у відторгненні певних думок, тверджень та поглядів, які пануватимуть в навчальній аудиторії і не співпадатимуть із власною позицією окремих учасників навчального процесу.

5. Принцип демократичного плюралізму. Застосування і дотримання педагогом цього принципу щоразу забезпечуватиме рівність усіх учасників навчання в праві висловитися і бути почутим, що знову ж таки сприятиме підвищенню активності та ефективності у вивченні та засвоєнні навчального матеріалу.

Тож, назвавши деякі з методів та принципів, завдяки яким навчання набуває суттєво ефективнішого змісту, перейдемо до опису окремих форм організації інтерактивного навчання, які у нашій педагогічній практиці набули якнайширшого розповсюдження і застосування.

Тут, відразу ж зазначимо, що нами не відкидаються класичні форми, які вже давно здобули широкого застосування у загальній педагогіці. Адже уявити сучасний процес інтерактивного навчання без таких форм, як «мозковий штурм», що часто використовується, як запорука активного мозкового «пробудження» усіх учасників навчального процесу чи формат «рольової гри», у якому відбувається жива персоніфікація учасників та трансформація їхніх дій у заданих викладачем обставинах або ж розбір, оцінювання, аналіз та обговорення конкретних подій, явищ, історій та ситуацій із військового повсякдення не видається можливим. Усе це, вже віддавна, стало правдивою «класикою жанру» у застосуванні інтерактивних методів навчання. До цього переліку сповна можемо додати також дискусії з актуальних питань військового життя, диспути із життєво важливих тем служби, побуту та дозвілля військовослужбовця. До різноманіття цих форм не забудьмо ще віднести й дебати, як форму інтерактивного навчання, під час якої кожен учасник дійства, окрім іншого, ще й отримує навички висловлювати і відстоювати свою власну думку, позицію та погляди, вступаючи у дискусійне поле обговорення актуальних тем та проблем.

Діапазон усіх цих форм в організації інтерактивного навчання ми хотіли б відчутно розширити, виходячи із нашого власного педагогічного досвіду, який у навчальній роботі із курсантами вже стабільно дає відчутний результат в ефективності опанування ними нових знань.

Виходячи з нашої практики, дані форми ми пропонуємо розділити на три великі групи.

1. Ігрові. До цієї групи ми відносимо форми, які, зазвичай, викликають чи не найбільший інтерес у курсантів. Адже, відомо, що саме гра, ще з дитинства є однією із найактивніших форм виховання та активізації людини. Нагадаймо, що відомий український педагог С.У. Гончаренко розглядав ігрову діяльність як «різновид активної діяльності», в процесі якої людина оволодіває різноманітними суспільними функціями. [4, с. 139]. Відомо, що гра організовується за певним сценарієм і повинна підпорядкуватися чітко визначеним правилам її проведення. Тож, саме тому, ігрові форми завжди викликають у курсантів підвищений інтерес та зацікавленість, під час яких розуміння, переосмислення та адаптація навіть найскладнішого навчального матеріалу, як правило, набуває відчутного полегшення в його засвоєнні. Тож, відтворюючи уявні сценки із щоденного життя курсантів, скажімо, під час вивчення тем з військового виховання або ж відтворення колізій, які трапляються під час організації дозвілля військовослужбовців, курсантам надається необмежений простір для розвитку їхньої уяви та фантазії. Рівно ж, як і під час вивчення, скажімо, тем з «військової культурології» чи «сценарної майстерності», курсанти вже на заняттях випробовують самі себе в ситуаціях, реально приближених до дійсності, яка чекатиме на них під час виконання ними, у майбутньому, своїх професійних військових обов'язків.

2. Аналітичні. До цієї групи форм інтерактивного навчання ми відносимо такі, що здатні в процесі обговорення навчити курсанта самостійно мислити, уміти формувати і відстоювати власну думку та позицію. Так, для прикладу, перегляд навчальних фільмів, хронікально-документальних відеороликів, тематичних програм тощо, які за своїм змістом покликані доповнювати і розвивати теми теоретичного курсу певної дисципліни, сприяють активізації суспільно-життєвої позиції курсанта, осмисленню його індивідуальної виразності та усвідомлення ним власної ролі у житті військового колективу, в якому він перебуває. Тож, зокрема, навчальні фільми з історії становлення і розвитку українського війська, тематичні відеосюжети із таких актуальних тем військового виховання, як, скажімо, «Гендерна рівність у Збройних Силах України» та інші розвивають в учасників аналітичних суджень здатність для самовиразу і власного самоутвердження.

3. Дискусійно-рольові форми. На перший погляд, ці форми інтерактивного навчання нагадують ігрові. Втім, у нашій практиці вони набули для себе відмінних рис, які доволі ефективно сприяють підвищенню активності курсантів і розвивають їхній творчий підхід у засвоєнні навчального матеріалу.

Так, скажімо, застосовуючи під час проведення практичних занять, що торкаються тем, зокрема, соціального статусу військовослужбовців, ефективною є дискусійно-рольова форма, під умовною назвою «Військовослужбовець – громадянин України». У ній є чітко розподілені ролі: представник Військової служби правопорядку, військовий юрист, командир підрозділу, військовий фінансист, офіцер структур морально-психологічного забезпечення й інших дійових осіб. Тому, конкретно поставивши перед учасниками тему, правила її проведення та застерігши їх щодо відступу від умов проведення даної форми, педагог, після цих настанов та вказівок, перетворюється в пасивного споглядача або ж, навпаки, разом з усіма іншими учасниками формату, стає активним учасником дійства, при цьому, віддаючи усю повноту проведення заходу в руки самих курсантів-виконавців. Відразу зазначимо, що ефективність застосування на практиці цієї форми полягає у синтетичному застосуванні курсантами одночасно таких різновидів інтерактивності, як риторика, полеміка, дискусія, акторська майстерність, монолог та діалог, імітація, пантоміма, перевірення й багатьох інших здібностей та умінь, що комплексно впливає на всебічний розвиток активності курсантів та їхню впевненість у виконанні тимчасово покладених на них обов'язків.

Зрозуміло, що лишень кілька наведених нами форм інтерактивного навчання аж ніяк не можуть бути вичерпними у розгляді даної проблеми. А тому, наступним вважаємо за необхідне означити основні функції, які незаперечно містять у собі ці форми.

1. Мотиваційно-спонукальна – здатна викликати інтерес у вивченні нового навчального матеріалу.

2. Комунікативна – покликана розвивати здатність курсантів до спілкування та взаєморозуміння.

3. Інтелектуально-розвиваюча – передбачає суттєве розширення розумових, світоглядних, професійних якостей у курсантів.

4. Розважальна. Адже будь-яка, зокрема, ігрова активність неодмінно несе у собі заряд розваги і діяльного задоволення для усіх учасників даної форми.

5. Креативна – та, що у своєму змісті спонукає учасника до творчого вирішення поставлених перед ним завдань.

6. Оціночна – дає змогу викладачеві проаналізувати рівень засвоєння набутих курсантами знань і вміння застосовувати їх на практиці.

7. Психічно-поведінкова або корелятивна – здатна в процесі проведення даного формату регулювати та впливати на можливі девіантні проблеми у психіці та поведінці курсанта.

Нами зауважено, що за умови дотримання і якісного застосування на практиці цих та інших

форм інтерактивного навчання, педагогом, окрім іншого, неодмінно досягається ще й розв'язання цілої низки інших питань і проблем, які стоять перед навчально-виховним процесом у підготовці сучасного військовослужбовця. Серед інших, це – безперервний і цілісний розвиток особистості майбутнього військовослужбовця, його гуманізація та наділення якостями різнобічно розвинутої особистості, беззаперечне підвищення професійної військової змістовності майбутнього воїна. Не менш важливим є і те, що у курсантів виховується усвідомлення необхідності щодо їхнього самовдосконалення та всебічного розвитку, як умови наближення до виховного ідеалу сучасного військовослужбовця Збройних Сил України.

Тож, як бачимо, активне використання у військовій педагогічній практиці сучасних інтерактивних методів та форм є запорукою підвищення ефективності навчання, виховання та освіти у підготовці військовослужбовця, який, за своїми професійними характеристиками, є здатним протистояти викликам військових дій, що стали реальністю вже на початку XXI століття, зокрема, у неоголошеній російсько-українській війні.

Висновки. Тож, проведене нами дослідження дозволяє трактувати застосування інтерактивних методів, засобів та форм у навчально-виховному процесі військових навчальних закладів, як:

1. Необхідну і розвиваючу функцію у справі підготовки сучасного воїна, без використання якої діяльність військового педагога в умовах швидкого розвитку інформаційного прогресу виглядатиме доволі збідненою.

2. Інтерактивність, при вдалому її застосуванні, неодмінно стане запорукою вияву жвавого інтересу у курсантів до найскладніших частин навчального матеріалу і сприятиме його більш якісному сприйняттю, розумінню та засвоєнню.

3. Застосування інтерактивних прийомів у навчально-педагогічній роботі є умовою розширення педагогічно-навчального та виховного арсеналу військового педагога.

4. Застосування у військовій дидактиці та військовому вихованні інтерактивних підходів, при умові поєднання їх із тематичним програмним забезпеченням, як правило, перетворюється на

джерело необмежених можливостей, використовуючи які, військовий педагог отримує можливість перетворити свої заняття на зразок сучасної методики викладання дисциплін.

5. Дидактично-виховна апробація усіх наведених прикладів, щодо застосування інтерактивності у процесі навчання та виховання сучасного воїна здобула чимало позитивних результатів у нашій педагогічній роботі і несе у собі ще більші вияви для подальшого їх вивчення, розвитку та застосування у практиці військового педагога.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біжан І. В. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі: підручник. Харків: ХВУ, 2001. 410 с.

2. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М., Кочубей О.А. Використання інтерактивних методів навчання. Веб-сайт. URL: <https://ua-referat.com/uploaded/m-kochubej-o-a-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya/index1.html> (дата звернення 04.10.2022).

3. Воронцова Т.В. Пономаренко В.С. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа). Веб-сайт. URL: <https://www.kremenetslyceum.com.ua/wp-content/uploads/2017-VZHR-Posibnik-Osnovna-vchitelya-Ukr.pdf> (дата звернення 04.10.2022).

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник: довідник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

5. Дуб Е.П. Основи військової педагогіки: навч. метод. посіб. Харків: ХУПС, 2009. 354 с.

6. Капінус О.С. Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України: монографія. Житомир, 2020. 600 с.

7. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 852 с.

8. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. метод. посіб. Київ: АСК, 2004. 192 с.

9. Фрейре П. Педагогіка пригноблених: монографія. Київ: Либідь, 2003. 168 с.

10. Ягупов В.В. Не імітаційні активні методи навчання. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Педагогіка і психологія.* 2000. Вип. 5. С. 78–85.